

ANFALLET

MOT PEARL HARBOR DEN 7 DEC. 1941

Av major LENNART VON HEIJNE

I SAMBAND med den tilltagande spänningen mellan Öst och Väst och de senaste månadernas avslöjanden av atomkapprustningen mellan Sovjetunionen och USA har man i USA vidtagit en rad beredskapsåtgärder, som på sina håll — även i vårt land — utlöst förvånade och sarkastiska kommentarer. Man glömmer då, att USA har egna färskas krigserfarenheter av följderna av sorglöshet och vårdslösad beredskap. Namnet Pearl Harbor ger ännu efter 10 år varje amerikan en levande tankeställare.

För att utreda händelser och förhållanden i samband med anfallet på Pearl Harbor hade sju olika kommissioner efter varandra arbetat, då slutligen den amerikanska kongressen tillsatte »The Joint congressional committee on the Investigation of the Pearl Harbor Attack», bestående av tio kongressmedlemmar. Kommissionen avgav i juli 1946 sitt utlåtande. I detta säges, att granskning gjorts av allt tillgängligt material, som kunde ha haft inflytande på att anfallet blev en sådan överraskning. Utlåtandet är icke enhälligt; två reservanter uttala sig ifråga om vissa förhållanden berörande regeringen och president Roosevelt betydligt skarpare än majoriteten.

I det följande kommer att lämnas en på Joint Committees utlåtande grundad redogörelse för de Pearl Harbor berörande händelserna under hösten 1941. De rent militära förhållandena behandlas därvid endast i den mån så är nödvändigt för sammanhanget.

Allmänna läget vid Hawai 1941.

Örlogsstationen Pearl Harbor är belägen ung. 15 km väster Honolulu på ön Oahu, som är den militärt viktigaste av Hawaiöarna. I början av december 1941 utgjordes garnisonen på dessa

öar av c:a 43 000 man landtrupper och några flygflottiljer, allt till större delen på Oahu. Stilla HavsfloTTan, som tidigare varit förlagd till den amerikanska västkusten flyttades på order av Roosevelt till Pearl Harbor under senare delen av 1940. Detta skedde mot de ansvariga militära chefernas råd. Dessa ansågo nämligen, att flottan, som ännu var underbemannad och icke tillräckligt övad, skulle ha större möjligheter att nå en i alla avseenden bättre krigsberedskap, om den bibehölls stationerad på Västkusten än om den ombaserades till Pearl Harbor, och att en tillsvidare vid Västkusten baserad väl övad och utrustad flotta skulle ingiva japanerna större respekt än en mindre krigsberedd vid Hawai. Roosevelts åtgärd att framflytta flottan har av kritiken tagits som bevis på hans diletタントmässiga uppfattning i militära frågor.

Chef för landtrupperna var generallöjtnant *Short* och för Stilla HavsfloTTan amiral *Kimmel*. Båda voro dugliga män med bästa militära anseende och hade innehaft sina resp. befäl sedan början av 1941. Samtliga landtrupper, flottan och flyget voro ännu ofullständigt utbildade. Hänsynen till övningar och fredstjänst medförde, att grupperingen och beredskapen icke blevo tillräckligt krigsmässiga. Så t. ex. hade flottan den regelbundna vanan att under weekend ligga inne i hamnen vid Pearl Harbor. Allt detta fick naturligtvis japanerna snart reda på och anpassade sin anfallsplan därefter.

Den allmänna uppfattningen hos både armé- och flottcheferna var, att ett eventuellt japanskt anfall skulle riktas mot söder och icke österut mot Hawai. Enligt reservanterna i »Joint Committee» var man av samma mening i Washington, ehuru detta efter anfallet icke gärna medgives. De i det följande återgivna instruktionerna m. m. från Washington till befälet vid Pearl Harbor giva dock ett visst fog för reservanternas påstående. På grund av den rådande åsikten att direkt fara för yttre anfall icke förelåg, blev beredskapen vid Hawai både till lands och vid flottan ordnad i första hand med hänsyn till skydd mot sabotage bl. a. från den inhemska till stor del japanska befolkningen, medan fjärrspaningen, särskilt i andra riktningar än västerut, försummades. Det japanska flyganfallet, som kom från norr, blev därför en fullständig överraskning. Striden om ansvaret för nederlaget rör sig till stor del om, huruvida armé- och flottcheferna vid Pearl Harbor av högsta ledningen i Washington fått tillräckliga orienteringar och instruktioner för att riktigt kunna bedöma läget. Styrkan av till Hawai församlade stridskrafter var trots vissa brister i utrust-

ningen i och för sig fullt tillräcklig för att motstå även ett kraftigt anfall, dock under förutsättning av tillräcklig beredskap.

Händelser före anfallet.

Före krigsutbrottet hade det amerikanska underrättelseväsendet kunnat snappa och tolka ett stort antal meddelanden (telegraf-, telefon-, radio- o. s. v.) mellan Japan och dess beskickningar, konsulat etc. i utlandet. Tiden för tolkningen varierade mellan endast några timmar och upptill omkring en vecka beroende på de koder japanerna använde. Det finns flera exempel på att ett chiffermeddelande förelåg färdigtolkat hos vederbörande myndighet i Washington lika fort som eller tidigare än hos den japanska ambassaden. Dessa meddelanden gingo i Washington under namnet »*magic*». Genom dem fick regeringen undan för undan mycket tydliga upplysningar om Japans avsikter.

Spänningen mellan USA och Japan hade under år 1941 alltmer ökats, särskilt efter den japanska inmarschen i Franska Indokina och som följd därav spärrandet (i juli) av de japanska tillgångarna i USA. Risken för ett krigsutbrott blev allt större.

Här återges nu ett urval av genom det amerikanska underrättelseväsendet införskaffade underrättelser av olika slag samt därav föranledda orienteringar och order till cheferna på Hawai. Därigenom framgår även i stora drag lägets utveckling under hösten.

Den 16 oktober¹ avgick det japanska kabinettet med prins Konoye som premierminister och efterträddes av ett nytt under ledning av general Tojo. Därmed hade det extremt nationalistiska partiet fått definitivt övertag.

Den 5 november *magic* från Tokyo till ambassadören i Washington att, under hänvisning till pågående förhandlingar, »på grund av olika omständigheter är det absolut nödvändigt att alla arrangemang för undertecknandet av en överenskommelse kunna vara avslutade den 25 november . . .» (sammanhänger med den japanska anfallsplanen, se nedan).

Den 11 november nytt *magic*, innehållande bl. a. »att det synes som om USA icke fullt insett hur utomordentligt kritisk situatio-

¹ Beträffande de angivna tiderna gäller: Tidsskillnaderna äro medsols räknat: Tokyo—Washington 14 tim., Tokyo—Honolulu 19 1/2 tim., Washington—Honolulu 5 1/2 tim. Datum ändras vid long 180° (ung. vid ön Midway). Den 7 december 1941 var söndag enligt Honolulu- och Washington-tid. Där ej annat angives avses Washington-tid.

nen är. Det faktum kvarstår dock att förut angiven dag (25 nov.) är absolut orubblig under nuvarande omständigheter. Dagen betecknar en definitiv yttersta gräns. Parlamentet öppnas 15 november och regeringen måste snarast ha en klar bild av situationen . . . »

Den 20 november överlämnade japanske ambassadören i Washington ett förslag av i huvudsak följande innehåll:

att både Japan och USA förbinda sig att icke företaga någon väpnad framryckning i någon del av Sydostasien och södra Pacificområdet undantagandes den del av Franska Indokina där japanska trupper f. n. befinna sig,

att Japan drager tillbaka sina trupper från Franska Indokina då fred ingås mellan Japan och Kina och fredlig överenskommelse träffats angående Pacificområdet,

att båda länderna förbinda sig att återställa normala handelsförbindelser med varandra, varvid USA skall tillhandahålla Japan med begärda mängder olja,

att USA skall avstå från sådana handlingar, vilka kunna inverka på arbetet med att återställa freden mellan Japan och Kina.

Den 22 november magic från Tokyo till ambassadören i Washington innehållande bl. a. att »av skäl som ni icke kan ana, önska vi få förhandlingarna med USA klara till den 25 november, men om ni kan avsluta förhandlingarna inom de närmaste 3—4 dagarna därefter dvs. om undertecknandet kan ske senast den 29 november, ha vi beslutat vänta till denna dag. Denna tid innebär att den satta gränsen (deadline) absolut icke kan ändras. Därefter komma händelserna automatiskt att inträffa . . . Detta meddelande är tills vidare för eder personligen» (jämför ordena till japanska flottan, se nedan).

Den 18 november hade den japanske ambassadören dessutom föreslagit ett tillfälligt modus vivendi.

Under tiden 20—26 november behandlades frågan om detta modus vivendi. Roosevelt tvekade länge under det att armé- och marin-stabscheferna ville vinna tid för ytterligare rustningar. Men från Chiang Kai-sjek och Churchill, vilka i likhet med berörda Stilla Havsmakter underrättats, kommo protester i olika former. Slutet blev att USA den 26 november avböjde modus vivendi och samtidigt avgav ett *motförslag* till det japanska av den 20 november. Då detta amerikanska förslag bl. a. innehöll, att Japan skulle draga bort alla sina militära styrkor från Kina och Indokina, måste det ha stått klart för regeringen i Washington, att mycket ringa ut-

sikt förelåg, att japanerna skulle vara villiga acceptera detsamma, och att därför risken av ett krigsutbrott nu var överhängande.

I ett sammanträde den 25 november hos Roosevelt med utrikes- och krigsministrarna samt armé- och marinstabscheferna diskuterades inför det hotande läget den av presidenten ställda frågan »Huru vi utan att utsätta oss själva för alltför stor risk skulle manövrera japanerna så att dessa kommo att avskjuta det första skottet». Att så skedde var nödvändigt med hänsyn till den allmänna opinionen. Roosevelts fråga är ett vittnesbörd om hans inställning vid denna tidpunkt, som oppositionen mot honom icke har försummat att använda.

Den 28 november magic från Tokyo till ambassadören i Washington, innehållande bl. a.:

att Japan icke kunde antaga det senaste USA-förslaget (dvs. nyssnämnda av den 26 november) som förhandlingsbas,

att detta innebär att förhandlingarna de facto komma att avbrytas,

att om ett par dagar meddelande kommer att sändas er angivande de japanska synpunkterna på USA-förslaget, samt

att ni tills vidare icke skall giva intryck av att förhandlingarna avbrytas utan fortsätta samtalen under förevändning, att instruktioner från Tokyo avvaktas osv.

Armé- och flottecheferna vid Hawai hade under de gångna månaderna vid upprepade tillfällen av Washington orienterats om det politiska läget och krigsfaran. Några av de viktigaste av dessa meddelanden från veckorna närmast före krigsutbrottet följa här.

Den 24 november meddelade marinstabschefen till amiral Kimmel och marindistriktscheferna vid Stilla Havet bl. a.: »Utsikterna för gynnsamt förlopp av förhandlingarna med Japan mycket osäkra. Detta förhållande jämte uttalanden från japanska regeringen och förflyttningar av deras flott- och arméstyrkor tyder, enligt vår åsikt, på att en överraskande anfallsrörelse åt något håll inklusive anfall på Filippinerna eller Guam är en möjlighet . . . Största sekretess nödvändig för att icke komplicera en redan spänd situation eller påskynda japansk handling.» Med detta meddelande följde till Kimmel från marinstabschefen ett handbrev vari framhålls hotet mot Siam, Indokina och Burmavägen men ingenting om någon fara för Hawai.

Den 26 november instruktion till general Short från arméstaben att låta med flygplan utan att väcka uppmärksamhet rekognoscera

öarna Truk (tillhörande Carolinerna) och Jaluit (tillhörande Marshallöarna), således en rekognoscering i västlig och sydvästlig riktning. (Ögrupperna voro japanska mandat med örlogs- och flygbaser.)

Den 27 november, dvs. dagen efter det Washington avgivit sitt ovannämnda sannolikt oantagbara motförslag, sände marin- och arméledningarna i Washington till flott- resp. armécheferna vid Hawai följande meddelanden, vilka på grund av den betydelse de fått för frågan om beredskapen där må helt återgivas.

Till amiral Kimmel: »Detta meddelande är att anse som en krigsvarning. Förhandlingarna med Japan avseende stabilisering av förhållandena i Stilla Havet ha upphört och aggressiva åtgärder från Japan kunna väntas inom de närmaste dagarna. Antal och utrustning av japanska trupper samt organisationen av tillfälliga sjöstyrkor tyder på amfibieföretag mot antingen Filippinerna, Siam eller Krahalvön eller möjligen Borneo. Verkställ lämplig försvarsgruppering som förberedelse för utförande av uppdragen angivna i WPL 46 (en krigsplan). Underrätta marindistriktet och arméchefen. Liknande varning utsänd av War department. ... Guam, Samoa anmodade vidtaga erforderliga åtgärder mot sabotage.»

Till general Short sändes motsvarande meddelande men i något annorlunda formulering sålunda: »Underhandlingarna med Japan synas sluta med endast mycket små utsikter att japanska regeringen skall återkomma och erbjuda att fortsätta. Japans kommande steg oberäknliga men fientliga handlingar möjliga i varje ögonblick. Om fientligheter icke kunna undvikas önskar USA att Japan begår den första fientliga handlingen. Denna politik får dock icke för edra åtgärder medföra inskränkningar som kunna förorsaka risker för edert försvar. Före japanska fientliga handlingar anvisas ni att verkställa sådana rekognosceringar och andra åtgärder som ni anser nödvändiga men dessa skola utföras utan att den civila befolkningen oroas eller avsikten röjes. Rapportera hit vidtagna åtgärder.

Skulle fientligheter utbryta har ni att utföra uppdragen enligt Rainbow 5 (en krigsplan) så långt de beröra Japan. Begränsa kännedomen om detta synnerligen viktiga meddelande till minimum av officerare.»

Genom dessa meddelanden ansågo armé- och marinledningarna i Washington, att de båda cheferna på Hawai blivit tillräckligt orienterade samt så varnade för risken av omedelbart förestående krigsutbrott att all erforderlig beredskap, således även mot flyganfall, borde intagas. Joint Committee delar ehuru med en viss tvekan denna uppfattning, men av reservanterna anses de ha varit alltför otydliga, obestämda och i övrigt illa formulerade. Så mycket är i varje fall tydligt, att instruktionerna knappast tydde på

att Washington tänkte sig att Pearl Harbor kunde ligga inom den omedelbara farozonen för ett flyganfall.

Omedelbart efter mottagandet av dessa telegram svarade Short till War department: »Ref 472/27 (= nyssnämnda telegrams nummer). Rapporterar Hawai är alerterat att hindra sabotage. Förbindelse med flottan — Short.» Detta svar visar tydligt Shorts uppfattning av läget.

Till vederbörande i arméstaben i Washington framlämnades telegrammet av okänd anledning utskrivet sålunda: »Rapporterar Hawai är alerterat att hindra sabotage. Förbindelse med flottan ref 472/27 — Short.»

I arméstaben väckte svaret nog viss uppmärksamhet men några kompletterande förfrågningar till Hawai blevo icke gjorda av olika anledningar. Dessa uppgivas bl. a. ha varit, att i Shorts svar angivet nummer icke var arméstabens utgående nummer utan förbindelsecentralens och därför icke utan vidare tillgängligt. Att man icke tog reda på vilket telegram Short egentligen svarade på var ju ren försummelse. En bidragande orsak härtill var att vederbörande i arméstaben sådant svarstelegrammet nu blev utskrivet trodde att det utgjorde svaret på någon rutinfråga. Att en förfrågan från arméstaben till Short hade kunnat klargöra hur denne uppfattade läget samt eventuellt föranleda ytterligare instruktioner till honom är tydligt. Därigenom hade beredskapen vid det japanska anfallet kunnat vara en annan. Då Short ej hörde något vidare var han ju berättigad att antaga att allt var i sin ordning.

Under tiden 27 november—7 december utfördes med kryssarförband och flyg viss spaning mot väster och sydväst omkring Midway, Wake etc. men icke någon fjärrspaning mot norr eller nordväst. För flottans huvuddel fortgingo övningarna i vanlig ordning och ingen ändring gjordes i vanan att tillbringa weekend i hamnen. För landtrupperna anbefalldes en beredskapsgrad som (enligt reglementet) föreskrev: »försvar mot sabotage och upplopp men intet hot utifrån». Både armé- och flottechefens uppfattning av läget var fortfarande, att Japan skulle rikta ett eventuellt anfall mot söder och att för Hawai i första hand erfordrades skydd mot sabotage. För denna uppfattning fanns otvivelaktigt stöd i de från Washington meddelade orienteringarna och instruktionerna.

Den 1 december magic från Tokyo till ambassadören i Washington innehållande bl. a., att »dagen (29 november) angiven i vårt meddelande (22 november) har kommit och gått och situationen

blir alltmer kritisk. För att hindra USA att bliva onödigt miss-tänksamt ha vi meddelat tidningspressen att, ehuru det finns stora meningsskiljaktigheter mellan de båda länderna, förhandlingarna fortsätta.»

Den 6 december tidigt på em. (Washingtontid) magic från Tokyo till ambassadören i Washington, att svaret på USA-noten av den 26 november skulle komma snarast i 14 punkter och att det, då situationen vore ytterst delikat, skulle tillsvidare hemlighållas samt icke framlämnas förrän på vidare order. (Detta meddelande har fått benämningen »pilotmessage».)

Den 6 december omkring kl. 15.00 (Washingtontid) hade de 13 första punkterna kommit och kunde som färdiga magics föreläggas Roosevelt på kvällen. Då presidenten hade läst dem yttrade han: »This means war.»

De 13 punkterna innehålla en utförlig polemisk rekapitulation av underhandlingarna mellan Japan och USA, allt i mycket skarpare ordalag än tidigare använda. I 13:de punkten säges bl. a. att den japanska regeringen beklagar, att den icke kan acceptera förslaget (= USA-förslaget 26 november) som en bas för underhandlingar.

Den 7 december tidigt (Washingtontid) kom från Tokyo 14:de punkten, vilken som färdig magic kunde föreläggas myndigheterna i Washington vid 8—9-tiden på morgonen (dvs. omkring kl. 2.30 Honolulutid). Punkten innehöll bl. a., att Japan måste anse »att det är omöjligt komma till en överenskommelse genom vidare förhandlingar».

Samma dag anlände från Tokyo till ambassadören tvenne telegram, vilka som färdiga magics omkring kl. 10.00 (Washingtontid, dvs. kl. 4.30 Honolulutid) vidarebefordrades till presidenten, utrikesministern samt armé- och marinstaberna.

Det ena telegrammet innehöll, att noten med de 14 punkterna skulle överlämnas till utrikesministern den 7 december kl. 13.00 (Washingtontid, dvs. 7.30 Honolulutid), det andra att sedan punkt 14 dechiffrerats återstående chiffermaskiner och hemliga handlingar skulle förstöras. (Dessa båda meddelanden ha fått benämningen »one o'clock message».)

Omkr. kl. 12.00 den 7 december begärde japanska ambassadören¹ företräde hos utrikesministern kl. 13.00 (Washingtontid, dvs. kl.

¹ I verkligheten var det två ambassadörer. Förutom den ordinarie, Nomura, hade ytterligare ett sändebud, Kurusu, anlant från Tokyo den 15 nov. För denna redogörelse har detta ingen betydelse.

7.30 Honolulutid). Något senare begärde han anstånd till kl. 13.45, anlände kl. 14.05 och infördes kl. 14.20.

Kl. 13.50 samma dag mottog Navy department följande telegram från amiral Kimmel vid Pearl Harbor: »Flyganfall mot Pearl Harbor. Detta är icke övning.»

Ambassadören meddelade utrikesministern, under beklagande av sin försening på grund av behov av längre tid för dechiffrering, att han fått order att kl. 13.00 överlämna svaret på det amerikanska förslaget av den 26 november, varefter den japanska noten med de 14 punkterna överräcktes. På ministerns fråga varför kl. 13.00, svarade ambassadören att detta visste han icke men så var hans order. Utrikesministern, som ju kände till de tidigare snappade japanska meddelandena och nyss fått del av telegrammet från Pearl Harbor, gjorde ett, tydligen för offentligheten avsett, skarpt uttalande. Ambassadören yttrade ingenting utan avlägsnade sig.

Första flygattacken mot Pearl Harbor kom kl. 7.55 (Honolulutid, dvs. omkr. kl. 13.25 Washingtontid). Japans avsikt synes ha varit att de 14 punkterna skulle överlämnas i Washington samtidigt med eller något före anfallet. Verkliga anledningen till den inträffade förskjutningen av tidpunkterna är icke med säkerhet känd.¹

Förut nämnda »one o'clock message» ansågs av generalstabschefen Marshall så viktigt att befälhavarna vid Stilla Havet (Filipinerna, Hawaii, Panama och Western Defense Command) borde varnas. Följande telegram avsändes:

»Japanerna komma i dag kl. 13.00 (Washingtontid) att avlämna något som synes vara ultimatum. Vidare ha de fått order att omedelbart förstöra sina chiffermaskiner. Vad angiven tid betyder veta vi ej men var i beredskap. Delgiv de marina myndigheterna detta meddelande.»

Både »one o'clock message» och det därav föranledda varningstelegrammet till Hawaii blevo genom otur och missöden försenade.

One o'clock message avsändes från Tokyo den 7 december tidigt på morgonen (Washingtontid) och var dechiffrerat i Navy Department omkring kl. 7.00, men då fanns ingen översättare där utan telegrammet

¹ Vid den amerikanska rättegången 1947—48 mot premierminister Tojo förklarade denne, att det var den japanska regeringens bestämda avsikt att Japans nyssnämnda svar, som jämnställdes med krigsförklaring, skulle avlämnas före själva attacken mot Pearl Harbor (Pressuppgift jan. 1948). Första flygattacken ägde nu rum ungefär en halvtimme *efter* kl. 13.00, dvs. ungefär en halv timme *före* det klockslag ambassadören anlände och en timme *innan* han fick tillfälle överlämna sin not. Det faktum att flyganfallet kom »under pågående underhandlingar» och »under djupaste fred» har givetvis till fullo utnyttjats av propagandan.

måste skickas till Army Department för översättning, gick därefter tillbaka till Navy Department omkring kl. 9.00 och utdelades till berörda expeditioner omkring kl. 10.00. Enär det var söndagsmorgon blev telegrammet icke känt av armé- resp. marinstabscheferna förrän omkring kl. 11.00. Ett par timmar hade sålunda gått förlorade.

Varningstelegrammet till arméchefen vid Hawai förlorade också mycken tid på sin väg till bestämmelseorten. Marshall, som lade stor vikt vid telegrammet, frågade sin signaltrafikchef hur snart det kunde nå adressaterna och fick svaret före kl. 13.00 (Washington-tid dvs. före kl. 7.30 Honolulu-tid). Nu spelade slumpen in och det blev annorlunda. Telegrammet lämnades till War departments signalexpedition kl. 11.50. Nyssnämnda signalchef tog själv hand om det, och då han fick höra att War departments radio för tillfället icke kunde få förbindelse med Honolulu, ansåg han snabbaste vägen vara via de ordinarie civila förbindelserna. Telegrammet avsändes från signalexpeditionen kl. 12.01 (kl. 6.31 Honolulu-tid), teletype genom Western Union till San Francisco kl. 12.17, civil radio till Honolulu och där mottaget kl. 13.03 (dvs. kl. 7.30 Honolulu-tid) och kom till signalcentralen vid armékvarteret i Pearl Harbor först kl. 17.15 (11.45 Honolulu-tid). Således ett par timmar efter anfallet. Anledningen till förseningen vid Hawai var att signalförbindelsen mellan den civila radiostationen i Honolulu och armékvarteret vid Pearl Harbor just vid tillfället ifråga icke fungerade. Därför blev telegrammet sänt med cykelbud och detta blev uppehållet genom bombanfallet. Hade icke »one o'clock message» och varningstelegrammet blivit försenade, skulle det sistnämnda ha nått Pearl Harbor ett par timmar före anfallet och bort där kunna föranleda en betydelsefull skärpning av beredskapen.

Ett antal telegram hade snappats före den 7 december, men icke blivit dechiffrerade förrän efter denna dag. Det visade sig då att ett par innehållit mycket viktiga upplysningar. Ett exempel må anföras.

Den 6 december (Washington-tid) snappades tvenne telegram från Honolulu till Tokyo. De förelågo dechiffrerade och översatta den 8 december och innehöllo bl. a.: »Vid Hawai synas f. n. inga tecken på att ballongspärrar finnas, stora möjligheter synas finnas för överraskande flyganfall, slagskeppen synas icke ha torpednät, detaljer dock ej kända men resultatet av undersökning skall meddelas; det synes som om ingen spaning utfördes med flottans flyg.»

Anledningen till dröjsmålen med dessa telegram var, att de — i likhet med andra telegram från Honolulu till Tokyo — voro avfattade i ett enklare chiffer, och före anfallet syntes intet skäl föreligga att antaga att de skulle vara särskilt viktiga; dessutom var kryptopersonalen fullt upptagen med att dechiffrera telegram Tokyo—Washington av vilka en del voro avfattade i den svåraste japanska chiffern och därför bedömdes vara viktigare.

Anfallet.¹

En förutsättning för ett japanskt framträngande söderut mot Filippinerna, den Indonesiska övärlden etc. var trygghet mot den amerikanska flottan. Tanken att kunna försvaga denna genom någon slags kupp i samband med ett eventuellt krigsutbrott låg nära till hands. Vilka eventuella planer på en kupp genom sabotage mot flottan och örlogsbasen vid Pearl Harbor, som japanerna haft, är icke känt. För att sabotage av den omfattning som därvidlag vore nödvändig skulle kunna utföras, måste dock ett flertal personer in-
vigas i planerna, vilket kunde medföra alltför stora risker för upptäckt i förväg. Däremot borde ett flyganfall från hangarfartyg kunna förberedas i hemlighet på ett helt annat sätt. Japanerna ansågo att en dylik anfallsstyrka mot Hawaii borde med hänsyn till hemlighållandet framföras över de ensliga farvattnen i norr. Något landstigningsföretag i anslutning till flyganfallet bedömdes icke vara utförbart.

Den 5 november (Tokyotid) utgav högste befälhavaren för flottan, amiral Yamamoto, en förberedande allmän operationsorder med bl. a. planen för anfallet mot Pearl Harbor. Dessutom föreskrev ordern, att en viss dag, Y-dagen, skulle inledande operationer få börja samt alla förberedelser för omedelbart krigsutbrott vidtagas, och att vid en därpå följande dag, X-dagen, krigshandlingarna skulle börja.

Den 7 november fastställdes Y-dagen till den 8 december (Tokyotid, dvs. 7 december Honolulu- och Washington-tid).

Dessa båda order voro ännu så länge endast normala militära förberedelser i ett kritiskt läge. (Jfr ovan angivet magic av den 5 november.)

Den 2 december (Tokyotid) kom den kejserliga ordern att fientligheterna skulle börja den 8 december. Därmed hade Y- och X-dagarna blivit sammanslagna. Det är att märka att denna order, som från Japans sida innebar beslut om krig, utgavs först några dagar efter USA:s not av den 26 november.

Valet av den 8 december (Tokyotid, dvs. 7 december USA-tid) för krigets början berodde på att den dagen syntes bäst lämpa sig för den för krigsöppningen så viktiga *överraskningen* mot den amerikanska flottan vid Pearl Harbor. Den 10 december var nämligen

¹ Rörande förhållandena på den japanska sidan angiver Joint Committee sina huvudsakliga källor vara: tagna order etc., protokoll från förhör med krigsfångar och efter kapitulationen uppgifter från högre japanska officerare.

månen helt i nedan, och vidare borde anfallet äga rum en weekend då flottan sannolikt skulle ligga i hamn; närmaste söndag till nyss nämnda datum var just den 8 december.

Den fullständiga planen för anfallet mot Pearl Harbor var känd endast av marinstaben och de högsta flottecheferna. Delar av den samma kände marinministern och vissa högre officerare. Kejsaren lär på förhand endast i största allmänhet ha blivit orienterad. Ambassadören i Washington hade före anfallet icke blivit meddelad något om planen.

Anfallsstyrkan mot Pearl Harbor utgjordes av 6 hangarfartyg medförande 360 flygplan, ett par slagskepp och kryssare samt diverse lätta fartyg, ubåtar m. m. Styrkan, som samlats till platser i norra Japan, erhöll den 25 november (Tokyotid) order att följande dag i största hemlighet avgå till positionen 42° N och 170° O samt där inträffa den 4 december (Tokyotid). Ännu var kriget icke definitivt och flottan kunde utan svårigheter återkallas.¹ (Nyssnämnd position är belägen grovt räknat c:a 2 000 sjömil nordväst Pearl Harbor.)

Den 2 december (Tokyotid) sedan den förutnämnda kejsarliga ordern fastställt X-dagen till den 8 december (Tokyotid, dvs. 7 december USA-tid) gav amiral Yamamoto sin berömda order »Niita Kayama Nobore» (ordagrant: bestig berget Niitaka), vilket var täckord för anfall enligt planerna. Nu var kriget beslutat och verkliga krigsoperationer skulle igångsättas, men ännu hade den japanska högsta ledningen möjligheten öppen under ytterligare några dagar att kunna återkalla flottan, om i sista stund någon fredlig lösning av konflikten skulle yppa sig.²

Det japanska anfallet förlöpte i stort på följande sätt: Flottan hade från sin beredskapsplats flyttats närmare Hawai och under natten 6—7 december (Honolulutid) framfördes hangarfartygen till 200 sjömil (omkr. 360 km) norr Oahu. I dag gryningen den 7 startade flygplanen mot Pearl Harbor. De första anfallsvågorna nådde fullkomligt överraskande målen (fartygen i hamnen och flygfälten

¹ Orderpunkten därom lydde: »Skulle det synas säkert att de japansk-amerikanska underhandlingarna komma att få en vänskaplig lösning före början av fientlig handling komma alla flottans stridskrafter att beordras återsamlas och återvända till sina baser.»

² Huru väl japanerna lyckats hemlighålla sina planer framgår bl. a. av att i det PM över japanska flottans gruppering, som marinministern i Washington för ett ministersammanträde infordrat till den 7 december på morgonen från marinens underrättelseavdelning, upptogs alla de i anfallsstyrkan mot Pearl Harbor ingående större fartygen såsom varande i japanska hamnar.

på Oahu), som redan nämnts kl. 7.55. Ungefär två timmar därefter var det hela över och det japanska flyget försvunnet. Resultatet av anfallet var på den amerikanska sidan 18 fartyg, därav 8 slagskepp, svårt skadade eller sänkta samt större delen av de på flygfälten befintliga flygplanen förstörda och en förlust av omkr. 3 400 man. Japanerna förlorade endast 29 flygplan och deras flotta återvände ostörd till Japan.

De närmaste lokala orsakerna till att anfallet kunde få så stort resultat voro frånvaron av tillräcklig fjärrspaning, låg beredskap på det i land uppställda luftvärnet och flyget samt flottans vana att på sedan länge regelbundna tider ligga samlad i hamnen.

Under loppet av den 7 december anföllo japanerna även Hongkong, Filippinerna m. fl. mål i västra delen av Stilla Havet.

Slutsatser.

I sitt slutomdöme, som icke är alltför hårt, säger Joint Committee om de främsta orsakerna till att det japanska anfallet lyckades (alla detaljanmärkningar förbigås här). Beträffande Hawai: bristande samarbete mellan armé- och flottcheferna samt delvis som följd därav otillräcklig spaning och beredskap mot annat än sabotage. De underrättelser, som befälhavarna fått, anses ha fullt motiverat en högre beredskap, men »misstagen berodde på felbedömning av läget och icke på pliktförsummelse».

Beträffande Washington: otillräckligt bedömande av ett stort antal erhållna underrättelser samt underlåtenhet att närmare undersöka beredskapsläget vid Hawai med anledning av general Shorts otydliga svar på instruktionen av den 27 november.

Reservanterna däremot yttra sig betydligt skarpare samt anföra bl. a.: Kommissionen har varit alltför partisk till förmån för Washington. Viktiga handlingar i målet ha försvunnit eller icke varit tillgängliga, särskilt sådana som beröra Roosevelts åtgärder. Behandlingen av den viktiga frågan om det av Japan föreslagna modus vivendi har icke blivit tillräckligt utredd. Det framhålls, att dylikt modus vivendi kraftigt tillstyrkts av armé- och marinmyndigheterna, men att frågan plötsligt föll på grund av ingripande från Chiang Kai-sjek och Churchill. De underrättelser om Japans planer och förehavanden, vilka förelågo i Washington, borde ha varit fullt tillräckliga varningar. Högsta ledningen där, som ju hade den fullständigare kännedomen om läget, bibragte befälet vid Hawai föreställningen att event. japanskt anfall sannolikt först

komme att riktas mot söder. Vidare anse reservanterna att flottan icke skulle ha förlagts till Hawai förrän den blivit fullt krigsberedd i alla avseenden. Slutligen rikta de ett personligt angrepp mot Roosevelt, för att han i sin egenskap av högste befälhavare med alla möjligheter till förfogande efter att den 6 december vid 9—10-tiden på kvällen (Washington-tid) ha läst magic med de 13 punkterna samt enligt eget uttalande klart insett att krigsutbrott nu syntes omedelbart förestående, icke omedelbart beordrade varningar till alla självständiga befälhavare vid Stilla Havet. De hänvisa därvid till att presidenten i vanliga fall ofta brukade själv, även i onödan, ingripa i allehanda militära detaljer, men nu när det verkligen gällde, svek han. Som det senare visade sig återstod ännu omkr. 16 timmar innan anfallet kom. Vad detta kunnat betyda för beredskapens höjande säger sig självt.

Högsta ledningen i Washington hade genom magic den oskattbara fördelen att hela tiden kunna följa läget även från den japanska sidan. Till slut angavs därigenom icke blott dagen utan nära nog klockslaget för fientligheternas början. Uppgift saknades egentligen endast om platsen och sättet för det första anfallet.

Av ovanstående redogörelse framgår att Japan, vad aktionen mot Pearl Harbor beträffar, väl vidtog omfattande förberedelser för att vid ett eventuellt krigsutbrott omedelbart kunna utdela ett kraftigt slag men icke gav order om krigshandling förrän omkr. fem dagar efter mottagandet av den meromnämnda amerikanska noten den 26 november samt ännu under ytterligare ett par dagar hade möjlighet att återkalla sina flottstyrkor. Vid avgivandet av denna not måste ledningen i Washington, alldeles oavsett genom magic erhållna underrättelser, ha insett att risk för omedelbart krig förelåg. Då utrikesminister Hull i ett offentligt yttrande den 7 december efter det japanska anfallet betecknar detsamma som en »treacherous and utterly unprovoked attack» får detta kanske mera tillskrivas stundens helt naturliga reaktion inför den katastrof som träffat flottan.

Orsaken till att beredskapen vid Pearl Harbor icke motsvarade lägets krav måste i första hand sökas hos ledningen i Washington, vilken icke i erforderlig grad orienterade underlydande befälhavare. Visserligen tolkades lämnade instruktioner så (jfr de ovan återgivna av den 27 november), att amiral Kimmel och general Short kunde göras till syndabockar, men detta kan ändock icke avlasta ansvaret från Washington. Emellertid, i sista hand, får nog

förklaringen till den försummelse och sorglöshet, som otvivelaktigt förekommit, sökas i det förhållande, som Joint Committee ger uttryck för genom sin betygsättning av det japanska anfallet: »The Japanese employed a powerful attacking force, much more powerful than they had been thought capable of utilizing in a single tactical venture. They executed the attack with a skill, daring and military know-how of which we thought them incapable.»

Trots det skickliga utförandet av anfallet på den amerikanska flottan i Pearl Harbor blev resultatet därav i det långa loppet knappast till fördel för Japan. Det för den stora allmänheten i USA fullkomligt överraskande och ofattbara nederlag flottan lidit väckte de breda lagren på ett sätt som kanske intet annat skulle ha gjort.
